

ХРИСТО ОГНЯНОВ - КУЛТУРНОИСТОРИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ НА ПУБЛИЦИСТИЧНОТО И ЛИТЕРАТУРНОТО ТВОРЧЕСТВО

Страшимир Цанов

Христо Дамянов Огнянов (Тресонче, Дебърско, днешна Северна Македония, 25.12. 1911 г. – Залцбург, Австрия, 26. 02. 1997 г.). Той е български поет, журналист, публицист и културен деятел. Във всички документи като дата на раждане се посочва 29 декември 1911 г. , но самият Христо Огнянов в писмо до професор Якоб Хурски от 30. 12. 1983 г. пише, че е роден на 25 декември, а погрешно денят на кръщението му е записан като рождена дата. И по бащина, и по майчина линия в рода му има дюлгери (строители) и зографи.

През октомври 1926 г. Христо Огнянов отива да учи в Стара Загора. Завършва прогимназия през 1928 г. и постъпва в полукласическия клас на Старозагорската гимназия. Гимназиалното си образование завършва през 1932 г. и в същата година започва да учи правни и държавно-стопански науки в Софийския университет. Дипломира се през 1936 г. След Втората световна война, вече извън България, следва Славистика във ФРГ (1953 – 1956 г., Мюнхен) и САЩ (1959 – 1962 г., Сиракюз)

През 30-те години на XX век Христо Огнянов активно участва в обществения живот, воден от идеята за освобождението на Македония от югославска власт. Той е член на Съюза на македонските младежки културно-просветни организации, на дружество „Вардар“ и на Македонската студентска корпорация „Шар“, на която е първи председател. Съпричастност и обществена ангажираност със съдбата на македонските българи проявява през цели си живот. От 1944 до 1951 г. следва водача на ВМРО Иван Михайлов в Хърватско, Австрия и Италия като негов секретар.

След 9.09. 1944 г. Христо Огнянов напуска България и е изключително активен участник в обществените и културните организации на българската емиграция. Дългогодишен водещ е на предавания на радио „Свободна Европа“ и радио „Гласът на Америка“, които са посветени на различни културни и исторически въпроси. През 1965 г. той участва в учредяването в Мюнхен на Българското академическо дружество „Д-р Петър Берон“ и е избран за негов председател.

Литературният си дебют Хр. Огнянов прави като ученик в Стара Загора през 1928 г. В бр. 9 на сп. „Родина“ е публикуван негов сонет, носещ възможно най-неангажиращото за читателското внимание заглавие – „Сонет“. Поетиката на творбата е традиционната за българската лирика до Първата световна война. Тя е присъща и на цялото му по-нататъшно поетическо творчество. В сонета откриваме и две от ключовите теми на автора – носталгията на изгнаника по родното място и любовта на патриота към родината. Типичното за лириката на твореца присъствие на природата като символичен код за разбиране на душевния свят на лирическия Аз също е налице в първия му художествен текст. Чувства се в

сферата на поетическата лексика и стилистика влиянието на Пенчо-Славейковата книга „Сън за щастие“. Авторът се подписва като Хр. Дамянов.

Христо Огнянов сътрудничи през 30-те и 40-те години на редица периодични издания, сред които авторитетни като „Златорог“, „Литературен час“, „Българска мисъл“. Особено активно участва през 1935 – 1936 г. в списването на свързания с ВМРО и редактиран от Никола Коларов вестник „Обзор. Седмичник за политика, литература и обществен живот“. Там води рубриките „Надписите говорят“ и „Стрели“. Благодарение на работата си като сътрудник на „Обзор“ се запознава с Димитър Талев и Йордан Бадев. В периода 1937 – 1944 г. е репортер в София и впоследствие кореспондент в Германия на вестник „Зора“. След емигрирането си на Запад активно сътрудничи на български периодични издания в Европа и Северна Америка. Печата оперативна критика и текстове по литературноисторически въпроси в „Македонска трибуна“, „Bulgarian review“, „Вяра и просвета“. Христо Огнянов не само сътрудничи през целия си живот на различни периодични издания, той е и редактор. Още като гимназист в Стара Загора редактира ученическото списание „Ехо“, а в емиграция е съредактор на „Български годишници“, орган на Българското академическо дружество „Д-р Петър Берон“.

Христо Огнянов е голям популяризатор на българската култура по света. През 1967 г., в рамките на поредицата „Култура на нациите“, той издава в Нюрнберг на немски език книгата „Bulgarien“. В нея представя българската политическа и културна история от Средновековието до съвременната епоха. В Херолдсберг, Германия, през 1978 г. Христо Огнянов издава на немски език антологията „Южни ветрове. Нова българска лирика“ (Südwinde. Neue bulgarische Lirik, Heroldsberg, 1978). В нея включва творби на Н. Фурнаджиев, Ас. Разцветников, Н. Марангозов, Сл. Красински, В. Ханчев, К. Павлов и свои собствени.

Като поетика и естетическа чувствителност поезията на Хр. Огнянов кореспондира с имащите статут на традиция във времето след Първата световна война произведения на автори като Иван Вазов, Константин Величков, Кирил Христов. Тя включва в жанровата си палитра кратки, дълги стихотворения, поеми, сонети. Първата му стихосбирка „Южни ветрове“ е отпечатана от книгоиздателство „Т. Ф. Чипев“ през 1938 г. За нея излизат около 40 рецензии, почти всички положителни и насърчителни. През 1954 г. в Мюнхен е издадена втората поетическа книга на автора – „Пътешествие“. Тя включва изцяло или отчасти шест отделни стихосбирки: „Пътешествие“, „Зимна приказка“, „Непратени писма“, „Броеница“, „Вятърът“, „На стража“ (последната има антологичен характер). Почти всички текстове са писани в десетилетието 1940 – 1950 г. Книгата е преиздадена в България през 1995 г. В Мюнхен през 1976 г. излиза на немски език „Асизки сонети“, трета поетическа книга на Хр. Огнянов. Тя се състои само от сонети, обединени в цикли. Преводач от български на немски е съпругата на поета, Инге Огнянова. През 1992 г. в София е отпечатано второто издание на „Асизки сонети“. То е двуезично, на български и немски език. Дело е на

издателска къща „Едем 21“. Предговор пише Петър Увалиев. В него той определя „християнството като подклада и подпора на съвременното и надвременното в поезията на Христо Огнянов“. „Асизки сонети“ чрез езика на лириката изразява християнското светоусещане на автора, поетизира неговия прочит на съчиненията на св. Франциск от Асизи и на легендите за светеца, събрани в „I Fioretti di San Francesco“. Поетическото сакрализиране на топиката на Тресонче от „Южни ветрове“ имплицитно кореспондира с религиозната символичност на Асизи от сонетната книга на Христо Огнянов, отдалечена почти на 4 десетилетия от дебютната му книга. Петър Увалиев има основание да определя поетическия топос Асизи от стихосбирката като „теографско“ понятие.

Четвъртата поетическа книга на автора е „Превъплъщения. Стихотворения“. Тя е издадена в Мюнхен през 1978 г. Творбите са писани в продължение на десетилетие и половина, първото стихотворение датира от 1952 г. В изключително ценната биографична книга за автора Бойко Киряков много точно подчертава, че смислово-емоционален композиционен стожер на книгата е антитезата между уютния свят на миналото (детството) и пронизаното от страх и несигурност емигрантско настояще.

Стихът на Христо Огнянов е силаботонически. Най-често използва ямбични и хореични размери. Изповедността е присъща за голяма част от творбите. Те могат да се разглеждат като рефлексии на едно автобиографично вглеждане в собствената съдба чрез оптиката на поезията. Основни смислово-емоционални „топоси“ на Огняновата поезия са носталгията по родното място, детството, България, религиозното изживяване на битието, което съседства с по презумпция различното от него пантеистично съзерцание на природата, тревогата и мъката за съдбата на Европа в годините на Втората световна война, самотата, любовта, смъртта. Като лексика и стилистика поезията на Хр. Огнянов е традиционна, определено е чужда на авангардните експерименти с поетическия език. Афинитетът към лиризирането на наративността ражда жанровите форми цикъл стихотворения и лирическа поема. Като представителни произведения могат да се посочат „Насаме с Господа“, „Участ“, „Върхове“, „Пладне“, „Молитва“ („Южни ветрове“); „Война“, „Родна реч“, „Видения“, „Под северно небе“, „Изповеди“ („Пътешествие“).

„Насаме с Господа“ поетизира спомнянето на детската вяра в Бог. Метафоричният образ на южните ветрове символизира носталгията по родното. Тази носталгия е доминанта в тоналността и на други творби от „Южни ветрове“ като „Тресонче“ и „Гост“. В стихотварението „Участ“ се чувства известно влияние от „Книгите“ на Ат. Далчев. Внушава се иманентната недостатъчност на битието, изживявано само чрез познанието, което дават книгите.

Стихотворенията „Миг“ и „Върхове“ проблематизират темата за смъртта, поетизирайки едно нерелигиозно светоусещане, нещо което не е често срещано в творчеството на Хр. Огнянов. Особено интересен текст е „Върхове“, в който смъртта се изживява с тъгата на прозрението, че тя е онищостяване на живота, символично пътуващ към нея. Цикълът „Под северно небе“ обединява чрез

мотива за пътуването седем стихотворения. Духовната съпричастност с майка, родина и любима сближава-оразличава лирическия Аз на тази творба с/от „Нош“ на Яворов. В текста на „поета на любовта и смъртта“ ценностната триада майка – любима – родина е в драматичния контекст на изживяването на мисълта за смъртта, а у Хр. Огнянов носталгията по отсъстващите само физически майка, любима и родина се помества в контекста на хармоничната радост от живота:

*Родино, майко, ти любима,
какво блаженство е да знам,
че някъде ви имам
и ви обичам с плам!*

Цикълът от девет стихотворения „Война“ представя античовешката същност на войната, без да конкретизира изрично историческото време и пространство. Войната се визира като безсмисленост и страдание. Символните образи и топоси, чрез които се излъчват пацифистичните послания са градът, крепостта, алеята, куклата, коня, пътищата, вагоните с военнопленници. Интересно е, че смислово-емоционалната монотонност при представянето на страданията на войната се ситуира в ритмическата динамика на текста, в преходите от ямбични към хореични размери. Срещат се и дактилни стихове.

Характерните за Огняновата поезия концепти *самота* и *любов* присъстват може би най-впечатляващо в цикъла от пет стихотворения „Изповеди“. Заглавието открито насочва към автобиографизма, присъщ на твореца. Самотата е състоянието на постигане на себе си, на своята идентичност. Тя се изживява позитивно. Тя е духовно битие, чрез което Азът се връща към своята изконна личностна цялостност; чрез самотата Азът се освобождава от наслоенията на външния свят. Основни предикати, с които се означава изживяването на самотата в „Изповеди“, са *узряването* („Тогава зрея, гост на самотата“), *възраждането* („в самотата раства възроден“), *копнението* („копнение по самота“), жаждата за отдаване на другите („и жажда цял да се раздам/ на други – тука, на земята“). Основен символ на самотата, изживявана като хармония със себе си и света, е планината. Образът ѝ обединява двата основни концепта на цикъла – любовта и самотата.

Любовта в „Изповеди“ е бурна страст на плътта и възвишен порив на Духа. Тя е поетизирана като амбивалентност, в която се сливат болка и наслада, святост и греховност:

...
*една любов света, неповторима
и остро сладка като тъмен грях!*

Любовта в „Изповеди“ не е просто едновременност на святост и греховност, на духовно и плътско. Тя е и взаимопроникване на двете начала, което можем да определим като сакрализиране на плътското: знаците на свещеното определят духовното като същностна идентичност на телесното, земното:

*За да прозрем като жена и мъж:
божествена е земната ни жажда
и никой не умира що се ражда
и люби тѣй, поне веднѣж.*

Христо Огнянов има достойно място сред българските мемоаристи от втората половина на XX век. През 2002 г. посмъртно е издадена книгата му „Срещи през годините. Спомени и разговори“. Тя включва интересни спомени за Данаил Крапчев, Димитър Талев, Елин Пелин, Петър Йорданов, Йосиф Гагов, проф. Георги Шишков, както и анкета с автора, направена от историка Бойко Киряков. Впечатлява аналитичността, която функционално хармонира с наративите, конструиращи биографични портрети и завършени човешки съдби. В предговора на книгата, онасловен „In memoriam...“, Д. Бочев напомня: „...в едно открито и обнародвано чрез медиите писмо заедно с Тончо Жечев и Борис Христов писахме, че с изключение на Светите братя никой в цялата ни национална история не е допринесъл толкова за популяризиране на българската кауза зад граница, колкото поетът, публицистът, културологът и историкът Христо Огнянов“.

Хр. Огнянов е удостоен с папска грамота и Апостолически благослов от папа Йоан Павел Втори, със златен медал и диплома от Френския институт по изкуствата, и с орден „Мадарски конник“ I степен. Превеждан е на немски и на английски език.

Псевдоними: Борис Босилков, Черноризец Храбър и Йоан Екзарх.